

адаптації та ужиткування вокзалів Тиролю є чудовим зразком професійного і громадянського розуміння надбання та використання.

*Скіра Юрій Романович
аспірант кафедри ІУЕК
НУ «Львівська політехніка»*

ДІЯЛЬНІСТЬ КООРДИНАЦІЙНОЇ ГРУПИ ОРГАНІЗОВАНОЇ МИТРОПОЛИТОМ АНДРЕЄМ ШЕПТИЦЬКИМ ДЛЯ ПОРЯТКУ ЄВРЕЇВ ПІД ЧАС ГОЛОКОСТУ У 1942 Р.

“Турбота про ближнього була змістом його життя” [1, с.88], такими словами охарактеризував Митрополита Андрея Шептицького рабин Давид Кагане, описуючи у своїх спогадах серпень 1942 р., час, коли євреї сотнями гинули у Львові від рук нацистів. Митрополит не залишився байдужим до безвихідної ситуації євреїв. Бачучи намарність звернень і закликів до влади Третього Рейху, він вирішує організувати порятунок приречених.

У цей період рабин Давид Кагане разом з рабином Кальманом Хамейдесом звертаються до Андрея Шептицького з проханням надати їм притулок [1, с.88]. “Цей наш візит, під час якого ми розповіли митрополитові про становище єврейського населення, став вихідним пунктом дуже ризикованої операції, розпочатої митрополитом” [1, с.187].

На чолі цієї “дуже ризикованої операції” стояв сам Митрополит Андрей Шептицький. Її виконавцями були священники, монахи, монахині і миряни, які ризикуючи власним життям, долучилися до задуму Митрополита. Дослідники стверджують, що майже 550 греко-католицьких ченців та черниць знали про переховування євреїв і ніхто не зрадив цієї великої таємниці [2, с.40]. Ж.Ковба у монографії “Людяність у безодні пекла. Поведінка місцевого населення Східної Галичини в роки “остаточного розв’язання єврейського питання” пише, що “у червні-серпні 1942 р. прокотилася хвиля арештів священників у Самборі, Підгайцях, Раві-Руській, Перемишлянах, Львові. Їх звинувачували у хрещенні євреїв, протидії “німецькій справі”. Арешти і переслідування не впливали на організоване Митрополитом та його церквою рятування євреїв” [3, с.142]. Довкола Митрополита була створена група людей, яка взяла на себе відповідальність за порятунок євреїв. Здебільшого це були люди, які працювали на Святоюрській горі. Основним координатором цієї роботи був студит ієромонах Клементій (Шептицький). Його племінник І.Л.Шептицький у спогадах про стрійка писав так: “Був для нього (Митрополита Андрея Шептицького) і секретарем, і капеланом, і в міру поступаючої недуги, щораз, то більше необхідним асистентом при щоденній Службі Божій. Але перш за все був для нього повірником. Забрав із собою більше відомостей про Митрополита, ніж хто-небудь інший із довкілля” [4, с.779]. Рабин Давид Кагане згадував: “Він (ієромонах Клементій (Шептицький) глибоко розуміє невимовну трагедію мою і мого народу і щиро нам співчуває, сприймаючи наші муки, як свої власні” [1, с.164].

Студит ієромонах Марко (Стек), настоятель Свято-Іванівської Лаври Студійського Уставу у Львові, займався організацією перевезення і розміщення євреїв у монастирях та виготовлення для них документів [3, с.143]. Про нього Курт Левін, який після війни став його близьким приятелем, писав: “Я маю великий сумнів у тому, що Марко дуже сильно цікавився євреями чи якось особливо прихильно ставився до них. Він просто робив те, що йому було доручено, бо вважав, що це його християнський обов’язок і що він має робити це з любови до Бога. Він не очікував за це жодної подяки чи визнання” [5, с.283].

О. Іван Котів, капелан Народної Лічниці, збирав інформацію про життя у гетто. Ж. Ковба у статті “Роль Митрополита Шептицького в рятуванні галицьких євреїв у часи Голокосту” про нього пише так: “До отця Котіва безпосередньо зверталися з проханням про допомогу жінки і чоловіки з гетто. Отець мав адреси парафіяльних священників, мирян, ігуменів монастирів, які готові були прийняти дітей чи дорослих, або зібрати для них одяг, харчі. Через нього були налагоджені зв’язки з міською громадою і повітовими відділами Українського допомогового комітету, управою міста Львова, де для євреїв виготовляли “арійські документи” [6, с.63].

Рабин Давид Кагане згадує: “Священик Котів, виконуючи вказівки митрополита, збирав єврейських дітей по містах і селах і за допомогою ігумені Йосифи переправляв їх до монастирів

і різних добродійних закладів студитського ордена” [1, с.190]. Систему порятунку Ж. Ковба описує так: “Родичі дітей, дорослі зверталися до мирянина чи священника з проханням про переховування. Інформація про потребуєчих передавалася до Собору св. Юра чи отця Котіва безпосередньо. Там шукали місце і засоби допомоги. Далі у зворотньому напрямі передавалося повідомлення коли, куди і до кого звернутися” [6, с.63].

На початках були облаштовані тимчасові пункти переховування в лікарні на вул. Петра Скарги у Львові, у друкарні, резиденції Андрея Шептицького [3, с.143]. Потім людей переправляли у більш надійне місце. Такими надійними місцями були монастирі. Там переховували дітей, жінок, чоловіків. “Було так, що вбрали в монаше жида, от, і він був як монах. Не заставляли його вихрещуватися, не дивилися, чи він буде християнин, чи не буде, але тільки щоб людину вирятувати” [7, с.50], – згадував у “Свідченнях” ієромонах Василь (Вороновський).

Переходячи до висновків, можна зазначити, що координаційна група, створена митрополитом Андреем Шептицьким, відіграла ключову роль у організації порятунку євреїв на території Львівської архієпархії Греко-Католицької Церкви протягом 1942-1944 рр. Без самовідданої участі її членів главі Церкви не вдалося б врятувати таку велику кількість людей. Саме священники та ієромонахи стали тими людьми, які практично втілили план митрополита, врятували у процесі і своє життя і довірених їм євреїв.

Список використаних джерел та літератури:

1. Щоденник Львівського гетто. Спогади рабина Давида Кахане / Київ: Дух і Літера, 2003. – 267 с.
2. Бусганг Ю. Митрополит Шептицький: ще один погляд на життя й діяльність / Бусганг Ю. – Львів: Друкарські куншти, 2009. – С. 35-46.
3. Ковба Ж. Людяність у безодні пекла. Поведінка місцевого населення Східної Галичини в роки «остаточного розв’язання єврейського питання» / Ж. Ковба. – Київ: Дух і Літера, 2009. – 296 с.
4. Шептицький І. Л. Отець Клементій / І. Л. Шептицький // Світильник істини: Джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928-1929-1944. – Частина III. / Матеріали зібрав і опрацював д-р П.Синиця. – Торонто-Чикаго, 1983. – С. 776-782.
5. Левін К. Мандрівка крізь ілюзії / Левін К. – Львів: Свічадо, 2007. – 478 с.
6. Ковба Ж. Роль Митрополита Шептицького в врятуванні галицьких євреїв у часи Голокосту / Ж. Ковба // Митрополит Андрей Шептицький: церковно-релігійна та громадсько-політична діяльність: збірник наукових праць / гол. ред. В.М.Хмарський. – Одеса-Львів, 2007. – С. 52-67.
7. Вороновський В. Свідчення / В. Вороновський. – Львів: Свічадо, 2008. – 126 с.

Старенький Ігор Олександрович,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник Кам’янець-Подільського державного
історичного музею-заповідника,
асистент кафедри історії України
та етнокомунікації НУ «ЛП»
starenkiy_igor@ukr.net

ОХОРОННІ АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ МІСТА: НА ПРИКЛАДІ КАМ’ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО

Важливою складовою пам’яткоохоронної роботи на території міста являються археологічні дослідження. Зазвичай вони носять охоронний або рятівний характер. Розглянемо охоронні археологічні дослідження на прикладі Кам’янця-Подільського.

Археологічне вивчення міста розпочалося ще на поч. ХХ ст., коли Ю. Сіцінським 1901 року було проведено розкопки на вулиці Вірменській. У подальшому роботи проводилися у 20-30-х, 60-80-х, 90-х рр. ХХ ст., 2007-2008 та 2010 рр. Проте всі вони носили епізодичний